

Ceny zemědělských plodin. Na výkup obilí z letošní sklizně stanovila obilní společnost tyto ceny:

1 q žita	110 Kč
1 q pšenice	140 Kč
1 q ječmene	135 Kč
1 q ovsa	110 Kč
1 q brambor	25 Kč

Průměrná úroda obilí z jedné míry:

žita	250 kg
pšenice	300 kg
ječmene	500 kg
ovsa	350 kg
brambor	30-40 q

Z ovoce se urodilo nejméně švestek, takže někteří rolníci pálili si slivovici. Stromových jablek nebylo mnoho a byly většinou hodně červivé. Ani třešně nebylo mnoho.

Obecní hospodaření. Hospodaření naší obce za rok 1936 vykazuje:

příjem	33 777 Kč
vydání	<u>17 737 Kč</u>
schodek	16 040 Kč

Na uhrazení schodku obecního hospodaření byly stanoveny a obec. zastupitelstvem odhlasovány tyto přírázky. Daň činžovní a domovní 200 %, k ostatním 250 %.

Obecní strážník. Na konec dlužno také podotknouti, že obec pořídila obecnímu strážníkovi panu A. S. novou modrou uniformu dle předpisu. Dlouhou dobu chodil ve staré vojenské blůze, až letos se ukázal v novém ustrojení, které rozhodně působí dojmem většího respektu a pořádku v obci.

Rok 1937. Počasí. Zima začala dosti mírně. Často sněžilo a přes leden se udržela dobrá sanice. Koncem ledna udeřily dosti silné mrazy a v době mezi 30. lednem až 6. dubnem klesla teplota na -18. Potom mrazy povolily, a koncem února se dostavily deště a plískanice, které trvaly téměř po celé jarní období. Jaro bylo letošního roku vůbec mokré. Stav obilnin byl následkem podzimního i jarního chladného počasí velmi špatný a jarní práce byly ukončeny v mokré půdě. V měsíci březnu pršelo tak hojně, že se řeka Sázava vylila z břehů a zaplavila široko daleko okolí. Následkem mokrého počasí vnikla voda i do sklepů a musela být vyčerpána. Konečně v květnu se počasí zlepšilo, ale bylo celkem chladné, až teprve kolem 10. – 20. června dosáhla teplota 38. Počasí po dobu žni bylo celkem příznivé, poměrně dosti teplé, takže práce žňové byly letošního roku již kolem 10. srpna skončené. Podzimní počasí bylo proměnlivé, v půli srpna a začátkem září částečně deštivé, podzim byl s počátkem chladný, již v říjnu byly citelnější mrazy a suché počasí se udrželo až do Vánoc, kdy napadlo trochu sněhu. Polní práce skončily za pěkného počasí a stav ozimů byl velmi dobrý.

Bouře. Prudká bouře se snesla nad naší vesnicí dne 14. června. Blesky se křížovaly při vydatném lijáku a blesk zasáhl topol u rybníka, a vyštípl z něho kus silné třísky od hora až dolů a potom pravděpodobně sjel do rybníka. Také na lukách u Sázavy udeřil blesk do dvou topolů podobně jako u rybníka. Rovněž dne 15. října snesla se nad naším krajem bouře a blesk udeřil do dubu za Urbanovou cihelnou.

Odvodny. K odvodům dostavilo se letos 5 branců, z nichž 4 byli uznáni za schopné.

Myši. Z jara bylo vidět na polích a mezích hojně myši, které však následkem velkého mokra téměř všechny zahynuly. Meze byly od nich provrtány tak, že některé srážnější se potom i sesuly, když do děr natekla voda. Tak se na několika místech sesula srážná stráž za rybníkem po pravé straně k Jestřebí a na dvou místech se sesula i se stromovím. Do žni myši zmizely a místo nich se objevila hejna bělásků zelných. Poletovalo jich letos velmi mnoho a bylo jimi poškozeno hlavně ranné zelí a zelenina, které zničily housenice.

Samaritánské kursy. Z nařízení okresního úřadu v Zábřehu byly v celém okrese pořádány kursy protiletectvé civilní obrany za vedení obvodních lékařů. Z naší obce navštěvovaly ženy a muži kursy ve Zvoli, za vedení obvodního lékaře p. Dr. V. S.. Naše obec zakoupila prozatím 4 plynové masky. V kursových cvičeních bylo projednáváno hlavně o otravných plynech o opatřeních proti nim, byla prováděna cvičení v oboru obvazování a různé jiné úkony s tím související. Kursu zúčastnilo se z naší obce hojně osob. V prvním půlroce bylo pak provedeno cvičení místním hasičským sborem za účasti samaritánů a samaritánek.

Zrušení dávky z masa. Dávka z masa z domácích selských zabijaček byla letos od 1. ledna zrušena a byla vybírána dle výměry pozemků ve formě dávky z masa na 1 hektar 1,50 Kč.

Krádež. V lednu vloupal se za nepřítomnosti do bytu pana F. F. neznámý pachatel a odcizil mu radiový přístroj, pánské jízdní kolo a všechno bytové zařízení přeházal. Pachatel vypátrán nebyl. Vzniklá škoda činí asi 3 000 Kč. Také rolníku P. B. odcizil nějaký pachatel ze zahrady stádo housat. Pachatel ten byl vypátrán a housata byla nalezena až na Mírově, kde je pachatel prodal.

Úmrtí vldp. M. Š. dne 7. února letošního roku, zemřel ve Zvoli vldp. farář M. Š. Zemřel po delší nemoci a pochován byl za velké účasti spolků, korporací a duchovenstva na zvojském hřbitově. Mezi lidem zvojské farnosti byl velmi oblíben pro svoji dobročinnost a odešel celkem chudý, neboť podpory nikdy nikomu potřebnému neodepřel. Na jeho místo byl ustanoven dosavadní kaplan dp. F. K. a jemu přidělen kaplan dp. V. R.

Nehoda. Těsně před koncem školního roku postihla nehoda žáka místní školy J. D. Několik dětí se vypravilo na třešně a potom z dlouhé chvíle skotačilo a skákali z vysoké meze. Také J. D. skočil, ale tak nešťastně, že si zlomil holenní kost a musel býti odvezen do nemocnice v Olomouci.

Divadla. Během roku byly v naší obci sehrány odborem Sokola 3 divadelní hry, jednota Orla sehrála 3 divadelní hry a 1 kino představení a silvestrovskou zábavu s divadelním programem uspořádala odbočka strany národně-socialistické. Plesy pořádány byly a sice 2 Sokolem, 1 Orlem, 1 Národní jednotou a 1 sborem dobrovolných hasičů. Během roku se odbývalo ještě 6 tanečních zábav.

Porody a úmrtí. V tomto roce zemřeli 4 občané. Zemřel také bratr místního rolníka J. Š., F. Š., farář v Rohatci. Byl převezen do zdejší obce a pochován na farním hřbitově ve Zvoli. Narodilo se celkem 10 dětí, z toho 9 chlapců a 1 děvče.

Stavební ruch. Z jara t. r. byla prodána stará záloženská budova číslo 98 na zbourání a odklizení pro místo nové budovy záloženské, s jejímž stavěním bylo započato v červnu. Stavbu prováděl stavitel J. K. ze Zábřehu a dozorem byl pověřen místní stavitelský mistr J. Š. Na stavbě bylo zaměstnáno vesměs všechno nezaměstnané dělnictvo zdejší obce. Stavba byla dokončena v listopadu a ihned do několika bytů se nastěhovali nájemníci a zároveň se tam počalo také úřadovati. Budova byla postavena nákladem 120 000 Kč a je první reprezentační stavbou v naší obci. Dále bylo provedeno několik soukromých staveb. F. Ž. postavil stodolu, J. B. rovněž. Kromě toho bylo provedeno více menších oprav a úprav domů. V září byla postavena nová horní část věže na kapli v „nové dědině“. Věž byla již velmi zchátralá a při vyzvánění se celá třásla a hrozila sesutím. Stavbu provedl stavitel H. J. ze Zábřehu s místními zedníky.

Porota. Pro zimní zasedání poroty u krajského soudu v Olomouci byl pro letošní rok 1937 určen z naší obce pan J. J., hostinský a náměstek starosty. Zúčastnil se přelíčení jako porotce v 8 případech.

Ovoce. Následkem vlhkého a studeného jara byla úroda třešní velmi malá, také spousta chroustů přispěla k tomu, že jich jen málo uzrálo. Byly dosti drahé a na zavařování pohybovala se cena za 1 kg tvrdých třešní od 3,50 Kč do 4 Kč. Stromových jablek se také málo urodilo, pouze úroda hrušek byla průměrná. O švestky byla také nouze, neurodilo se jich mnoho v zahradách, ani venku na alejích.

Nakažlivé choroby. U místního pekaře O. Š., onemocněla tyfem jeho manželka a byl nařízen její převoz do nemocnice v Olomouci. Asi 14 dní na to byli postiženi další 3 členové z téhož domu a museli býti převezeni do nemocnice v Šumperku. Provoz živnosti pekařské byl na neurčito zastaven, čímž byl jmenovaný citelně poškozen. Také brzy na jaře vyskytlo se v obci několik případů dětských osýpek, ale žádný z případů nebyl vážnějšího rázu a skončily všechny bez vyhledání lékařské pomoci. Koncem roku vyskytl se ještě jeden případ spály.

Požár. V neděli, dne 19. prosince o půl noci vznikl z neznámé příčiny požár v kolně pana F. B. Díky rychlé pomoci, shořela jen střecha nad kolnou a uložené tam seno. Hašení se zúčastnilo místní hasičstvo a hasiči ze Zvole s motorovou stříkačkou.

Přepadení četníka. Strážmistr z četnické stanice ze Zvole konal dne 15. listopadu služební pochůzku po železniční trati. Když přišel po trati až ke strážnímu domku, potkal na trati neznámého muže, kterého vyzval, aby se legitimoval. Ten však místo legitimace vytáhl střelnou zbraň a blesku-rychle namířil na četníka, ten chtěl mu zbraň z ruky vyraziti a udeřil mu po ní, v tom však vyšla rána, která zranila četníka na ruce. Po činu pachatel zmizel a přes usilovné pátrání nebyl dopaden.

Úroda. Úroda obilí byla letos dobrá. Dobře sypalo žito, pšenice i ostatní druhy pěstovaného obilí, jen slámy bylo málo. Sena byla hojná úroda, otav taktéž. Urodilo se hojně zemáků a na deštivé počasí před zahájením sklizně nebylo jich ani mnoho černých. Úroda řepy rovněž uspokojila.

Hony. Odstřel zvěře byl toho roku velmi slabý. Zajíců bylo málo, koroptve také, takže se toho roku pořádal pouze 1 hon kolový a několikrát se vyšlo na koroptve. Zvěře bylo málo následkem značného jarního mokra a časným zahájením senoseče. Zajíců bylo odstřeleno celkem 58 a koroptví 260.

Změna živností. V tomto roce přestal provozovati živnost pekařskou pan O. Š. a živnost od něho převzal k dalšímu provozování jeho syn L. Š. Dále bylo odhlášeno kovářství, které po I. S. po dva roky provozoval jeho zeť B. B. Odhlášením této živnosti ocitla se naše obec bez kováře.

Úmrtí presidenta Osvoboditele. Celý náš národ postihla dne 14. září 1937 bolestná událost, neboť zemřel v zámku v Lánech náš první prezident Dr. T. G. Masaryk. Zemřel v pozhnaném věku 87 roků po záslužné práci o osvobození českého národa z područí Habsburků. Odešel a zanechal nám jako první prezident se svými spolupracovníky cestu demokracie, kterou máme řídití další osudy naší milé vlasti. Tělesné pozůstatky byly po balzamování uloženy na hřbitově v Lánech. Pohřbu se zúčastnilo mnoho občanstva všech vrstev a mnoho zahraničních hostů. Nad rakví promluvil jeho spolupracovník, nynější pan prezident Dr. Edvard Beneš. Odešel nám, ale jeho činy zůstanou na věky zaznamenány v dějinách národa českého.

Obecní hospodaření. V obci nebyly toho roku podniknuty žádné zvláštní práce, kromě každoročních oprav obecních cest. Byla také vyměřována trasa pro stavbu a rozšíření silnice z Mohelnice do Zábřehu, která má býti příštím rokem stavěna. Nejvíce má býti postižen stavbou silnice pan J. J., hostinský, kterému má jíti silnice přes zahradu a potom rolníci, kteří mají polnosti po pravé straně silnice od vesnice až k tzv. Kolečovu kříži.

Rok 1938 nebyl již kronikářem F. H. zapsán, poněvadž byl nucen opustiti své služební místo v Šumperku následkem připojení Sudet k velkoněmecké říši. Naše obec byla rovněž připojena k Sudetům a dnem 10. října 1938 nastává českému národu na severní Moravě cesta utrpení. Bylo zdání, že národní život odumře, všude byla správa německá, úřadování německé. Památky českého života snažili se Němci zničiti a ku zničení měly býti odsouzeny i kroniky českých obcí. Těžko by bylo knihu ukrýti a tak nejdůležitější části o historii obce opsal A. Š., rolník. Po vypuknutí druhé světové války, neměli Němci již tolik času zabývat se bojem proti všemu českému a tak unikla kronika zničení. Bohužel nebyla možnost od roku 1937 doplňovati záznamy. Po osvobození v r. 1945 bylo mnoho práce s přebudováním správy obce, ale přece se hned pátralo po kronice. Nikdo neměl tušení, kam se poděla. Byla však nalezena v kabinetě obecné školy mezi knihami zařazenými do inventáře v roce 1946. Je tedy zásluhou českých učitelů, kteří působili za okupace na zdejší škole, že oba díly obecní kroniky byly zachovány a tím zachováno mnoho nenahraditelných záznamů z dějin obce. Čest všem, kteří mají o to zásluhu.

„V poznání pravdy, v mravním řádu, v účinné lásce, máme už v tomto životě podíl na věčnosti, prodlužujeme svůj život ne o dni nebo o léta, ale o věčnost.“ T. G. Masaryk. Podle nadepsaných slov moudrého učitele T. G. Masaryka budu zaznamenávati události tohoto života pro příští generace, které přijdou po nás. Příroda se mění zvolna, jen lid, jeho řády, stále se mění. Nám nezbyvá nic, jen připomínati lidu události, které nemají upadnouti v zapomenutí. Snad přijde také jednou čas, kdy zeptá se některý čtenář, čtoucí tyto řádky po mnoha letech, kdo psal ty paměti, čím byl a jak žil. Dávám mu tedy na onu otázku tuto stručnou odpověď:

Narodil jsem se v Třeštině 10. dubna 1905. Do obecné školy jsem chodil tamtéž, měšťanskou školu jsem navštěvoval v Úsově a učitelský ústav jsem absolvoval v Olomouci. Jako mladý učitel působil jsem v Dlouhomilově, Veleboři a delší dobu ve Vyšehoři. Přišel však nešťastný rok 1938 – doba okupace. V této době nebylo blaze českému učitelu. V únoru 1939 byl jsem vyšetřován Gestapem a hned potom propuštěn ze školní služby s poznámkou, že se nechovám jako učitel německé říši a ať si najdu místo v ČSR. V březnu byl však zřízen protektorát Čechy a Morava. Byl jsem v květnu opět převzat německými úřady do školní služby ale za trest přeložen do Třebovic, okres Bílovec. Po krátké době byl jsem přemístěn do Pusté Polomy, kde jsem s dobrým slezským lidem prožíval celou dobu okupace, všechny útrapy fronty a radostné dny osvobození. Rád bych se byl po osvobození vrátil do rodného kraje. Ale nemohl jsem hned opustiti rozbitou a zoufalou vesnici. A tak teprve 1. září 1946 vracím se do rodného kraje a nastupuji místo řídícího učitele na zdejší dvojtřídní obecné škole. Se mnou přicházejí manželka Vlasta a děti: Luděk, Jitka a Čestmír. Brzy po příchodu byl jsem místním národním výborem ustanoven obecním kronikářem. Jsem si toho vědom, jak těžký úkol to bude, neboť zpracovati

pohnutá léta 1938-1946 a nebyti svědkem těchto událostí bude velmi obtížné. Spoléhám se však na pomoc všech dobrých a ochotných občanů, zvláště však na členy nové letopisecké komise, jimiž jsou tito občané: F. N., hostinský a rolník, J. S., rolník, A. Š. rolník, J. M.

Doufám a věřím tedy, že všichni členové letopisecké komise vedeni jsou láskou ku své rodné vesnici pomohou ze všech sil mně, který jako cizí přišel jsem k nim do jednoho šiku abychom budovali vzornou obec, krásnou republiku podle nejkrásnějších vzorů, prvních presidentů: T. G. Masaryka a Eduarda Beneše.

Dobu okupace zpracoval člen letopisecké komise F. N., hostinský a rolník. Díky mu za vzácnou ochotu.

Dobu okupace. Po vzrušujícím květnu r. 1938, proběhlo léto v pilné práci, rušenou však nejistotou v mezinárodní politické situaci a pak velkou povodní, jaké nebylo pamětníka. V sousední Zvoli zřídil se domek, novostavba, dělníka J. P., na tzv. „Dluhově“. Povolané vojsko zachraňovalo, vyváželo na lodkách lidi, nábytek i kozy z uvedené čtvrti do bezpečí. Voda sahala až k samé silnici. Ženisté narychlo opravovali protrženou hráz pod splavem. Několik dělníků, zaměstnaných na opevňovacích pracích v blízkém pohraničí, přinášelo zprávy, jak opevňování rychle pokračuje a bude prý to nedobytné, ani myš neproklouzne. Staří válečníci brali tyto zprávy s rezervou. Celkem obyvatelstvo bylo povděčno, že se něco na obranu dělá a doufalo, že si to Němci rozmyslí dobývatí taková opevnění. Mysl se obracela k západu, jak se k nám zachovají. Všeobecně se mělo za to, že se budou bít s námi, byly přece smlouvy. Rozčarování přišlo brzy. Na vyhlášení mobilizace reagovalo občanstvo stejně. Téměř bez slzí vypravovaly ženy a matky své na vojnu. Nadšení a odhodlanost neznaly mezí. Dělníci přímo z továren, rolníci rovnou s polí i chlévů spěchali přímo do města do kasáren, odkud hned po vyzbrojené odvězla je auta celou noc a příští dny na hranice do „bunkrů“. Dědina se z části vylihnula. První zprávy, které tam odtud posílají, rozladily značně obyvatele vesnice: bunkry nedodělané, místy žádné, tak byli nuceni zahrabávat se do země, důstojníci „šavličkovali“ a vrchol všeho byla přítomnost vojáků – Němců, kteří se nikterak netajili svým smýšlením. Jejich sebevědomí a různé jiné okolnosti, značně schladily slibné vyhlídky na případný boj. Dlouhá nečinnost, známá zálužnost německého obyvatelstva i německých vojáků vznášela roztrpčení do řad našich vojáků. Různé často si odporující zprávy z vyšších míst politických i vojenských, nevyjasněná zahraniční politická situace, to vše přispívalo k tomu, že po celém úseku od Pradědu až za Králíky kde byli naši chlapi, šířila se jako lavina deprese. Přestalo se věřit. Když pak ten či onen přinesl zprávy o ústupcích Němcům, o pásmech, která se Německu odstoupí, bojovnost nápadně zase stoupla, neb se zpravidla jednalo o jejich domovy. Radikálnější rvali si vlasy ve své bezmocnosti, chtějíce raději zemřít, mírnější jen zatínali pěsti, a byli i takoví, že jim bylo lhostejno, co a jak bude, jen kdyby raději žádná válka nebyla a mohli domů k ženám a dětem. Toho podzimu řádí slintavka a kulhavka, polní práce následkem toho se opozdily a tak v sousední obci Ráječku se nacházející čl. telegrafní oddíl zapůjčoval koně, jimiž si naši rolníci alespoň naorali k podzimnímu setí, zaseti již pro odjezd tohoto vojska nemohli. Mezi vojáky byli také Maďari a jeden z nich mně radostně sděloval, že je z jižního Slovenska, že to bude také patřit do Maďarska, prstem mi na mapě zakreslil Nitru do Uher. Nemohl jsem uvěřit. Rozladění panovalo v naší dědině, dělaly se plány, debatovalo se, ani o hádky nebyla nouze. Jedni chtěli už jen pokoj a jiní zase, a to byli zpravidla ti, kteří na vojně nikoho neměli, chtěli se býti do poslední kapky krve. Za tohoto ovzduší blížilo se k našim „hodům“. Ještě před nimi měl děj rychlý spád, první pásmo, druhé pásmo atd. až kapitulace. Duševní vyčerpání pojednou ustupovala a lid se chtěl o svoji rodnou zem rvát – brání-ti se! V tom však již v noci, za hrobového ticha bylo možno spatřit první oddíl motor. dělostřelectva, které se od hranic vracely. Nedávno projížděli plní nadšení, odhodlanosti a zpěvu, teď se vracejí tiše v noci jako zloději. Mráz běžel po zádech těm, kteří toto okny pozorovali. Mnohá slza byla rozdracena rukou upracovanou. Konec? Snad i té mladé svobody? Kdož to může vědět! Obyčejný člověk těžko proniká tou clonou, které se říká mezinárodní politika. Bylo mnoho věcí nepochopitelných. Všichni se však shodli v tom, že, jestli budeme pokořeni my, bude trpět celá Evropa. To bylo jasné každému baráčníkovi na vesnici, nevěděli to snad jen ti, kteří měli ve svých rukou osudy celých národů, „Hody“ na dědině je něco zcela mimořádného, avšak „hody“ r. 1938 byly takové, jaké naše obec nikdy nezažila a snad již ani neprožije. Již několik dní před nimi počalo velké stěhování, úřady, jednotlivci, celé rodiny a osoby zvláště exponované, to vše hrnulo se k novým hranicím, které byly mezi Mohelnicí a Lošticemi. Dnem i nocí netrhla se silnice naší obcí auta, na nich bez ladu a skladu nacházen nábytek, děti, ženy i kozy. Nastal úplný chaos. Zůstati či také utéci? Z naší obce nikdo se však nehnul, otupělost nabyla vrchole. Bílá Hora znovu strašila v myslích sečtějších. Jak bude dál? Na gymnasium v Zábřehu se pro vystěhování profesorských sil přestalo vyučovat. Na četné dotazy rodičů odpovídal p. řed.: „Doufám, vyčkáme!“ Tak nadešla „hodová“ sobota 9. října 1938. Byl jsem opět v Zábřehu ohledně vyučování na gymnasiu. To již Němci okupovali úřady a na dotaz p. ředitele odpovídali: „Snad“. Toho dne byl jsem také mimoděk svědkem, jak do nákladního auta s trochou nábytku nasedá starosta města. Schýlená postava zavřela za sebou dvířka, auto se hnulo a mně bylo k pláči...Hlavou bleskly vzpomínky na Komenského, České Bratry, Růžový palouček a Koniáše. Cestou domů předjížděli mne poslední čl. četníci a od hranic poslední členové pohraniční stráže. Vojska naší obcí mnoho neprošlo, šli směrem přes Brničko dále k Olomouci, kde pak demobilizovali, tak i naši chlapi. Některý odskočil z Brnička domů a zase se vracel. Za to Němci z okolních obcí Jestřebička a Pobučí, procházeli naší obcí domů v plné zbroji, nikdo jim již v tom nebránil. Zůstali již doma a dali se k dispozici německým úřadům. Následující „hodová neděle“, byla dnem, řekl bych bezzákonným. České úřady a četníci byli pryč a Němci ještě ztelně neúřadovali. Byl to den těžkého napětí. Dohady o příchodu německých vojsk se různily. Na mších sv. zpívala se píseň svatováclavská, čímž stísněná nálada poněkud polevila. Když pak před polednem zahučela nad naší vesnicí těžká německá letadla, nízko nad střechami jich proletělo šest, zůstal mnohý hodový oběd netknut, třebaš vůně pečené husy sálala z každého stavení. Odpoledne projela rychle německá vojenská osobní auta rozhazující plakáty „Rechts fahren“ (vpravo jezdit). Na místo každoroční „hodové zábavy“ následovala bezesná noc plná očekávání. V pondělí ráno, jak bylo vždy obyčejem, byla sloužena ve zdejší kapli p. děkanem ze Zvole mše sv. za zemřelé osadníky obce Rájce. Účast všech byla veliká. Zúčastnili se jí i příslušníci jiných církví. Ukončena byla chorálem svatováclavským, který všichni přítomní zpívali s opravdovým citem. Do dále se rozléhalo: „Nedej zahynouti nám ani budoucím“. Duševně posílení, dlouhou dobu ještě debatovali občané před kaplí, optimistický postoj p. faráře dobře na přítomné zapůsobil. Zdlouhavě ubírali se ku svým chalupám. Asi za hodinu nastal na dědině ruch, šuškal se, že Němci již jdou, a skutečně. Po desáté hodině odpoledne 11. října 1938 bylo slyšeti zvláštní pískot a bubnování, to již se objevily přes celou šíři silnice první oddíly německého vojska. Vpředu šli piščíci s bubeníky. Hudba, kterou tito ze svých nástrojů vyluzovali, rvala srdce a nervy každému člověku v dědině. Všechno se poschovávalo do domů a jen okny pozorovali nezvyklý ten průvod a ještě divnější muziku. Přešla pěchota, následována protitankovým a lehkým dělostřelectvem, vše motorizované, pak spo usta aut, různých forem a velikostí, mezi tím projížděli ordonanci na motorech. Vše ozbrojeno až po zuby. Dívali se do oken, možno říci nedůvěřivě. Zvláštní osobní auta přešlapovala na silnici tabulky: „Rechts fahren“ To co podle našich odborníků mělo se zříditi v době patnácti roků, provedli Němci během pěti minut. Ač lidé na to nadávali, šlo to. Odpoledne přišel oddíl asi 130 mužů polního dělostřelectva. Ubytovali se na sále, koně a obsluhující je mužstvo po domech. Přivedli je tři Němci ze sousední Zvole. Výzbroj nechali na sále a odešli. Jeden zůstal na stráži. Pak dojely kuchyně, vojsko se vrátilo

a chystalo si ubikace na spaní. Všechny tři hostince byly na „hody“ zásobeny, Němci však za dva dny všechno vypili a snědli, neb kurs 1 Kč=10 Pf jim velice posloužil, zdálo se jim, že pijí a jedí zadarmo. Stávaly se i komické případy. Tak jeden chtěl za 1 RM rohlíky, a když uviděl tu kópu, kterou mu obchodník narovnal na pult, tak si s tím nevěděl rady. To samé bylo i se salámem. Peněz měli a řádně platili. Že hned první den v noci bylo mnoho „marodů“ následkem nemírného pití, je samozřejmé. To si mohli dovolit jen staří vojáci a poddůstojníci. Mladí a byli mezi nimi i sedmnáctiletí dobrovolníci, ti museli o 9 hod. spát. Hned prvního večera např. vypilo 12 mužů 60 l vína, 15 l likérů a ještě pivo. Nejvíce to odnesl mladý, asi 22 r. starý výkonný rotmistr. (Šarže byli vesměs mladí lidé „Hitlerjugend“) toho odnesli do bytu k A. Š., tam „zkazil“ bílé povlaky a ložní prádlo. Důstojníci a poddůstojníci bydleli v soukromých bytech, nebylo téměř chalupy, kde by nebylo vojska. Na žádosti jednotlivců brzy půjčovali koně, aby se zasel to, co čeští vojáci naorali, neboť kulhavka řádila dále. Naši lidé přitom uvažovali, kdo asi jim bude pomáhat se sklízní. Němečtí vojáci byli ze Šlesvik-Holštýnska. Byli klamně informováni o obyvatelích naší republiky. Násilí, hlad, bídu, zaostalost, negramotnost a vůbec nekulturnost, o níž se měli přesvědčiti, nikde nepozorovali. Bylo to pro ně celkem první trapné překvapení, které se stupňovalo, když skutečnost je přesvědčila o opaku. Jejich znalosti, ať již zeměpisné nebo dějepisné byly nepatrné, v tom zvláště vynikala ta mladá generace, ač to byla samá hodnota a staří bojovníci z první světové války byli obyčejní vojiny. I v nazírání na současnou politickou situaci byly tyto dva druhy Němců rozdílných „názorů“. To se často projevovalo při „nádadě“, avšak příslovečná prusácká kázeň, nenechala rozvinuti nějakou choulostivou politickou debatu. Rázné vystoupení mladého „Vachtmeistra“ „Habacht“ „Heil Hittler“ a debata byla na čas ukončena. To se opakovalo několikrát až do rozchodu. Kolem půlnoci přišel vždy službu konající důstojník, vše překontroloval a optal se také hostinského, zad všichni řádně zaplatili. V té době již také byla v činnosti četnická stanice ve Zvoli. Četníci byli dva, jeden z Říše a druhý byl bývalý detektiv v Ostravě z Lupěného. První se snažil naučit se česky, druhý na nás žádal, abychom se učili německy, v čemž mu napomáhali zaměstnanci „Amtsleibra“ ze Zvole a Slavoňova. Sám „Amtsleiber“ byl sudetský Němec-nacista. To se již naše obec nazývala Gross Rasel. Starosta J. S., jelikož neuměl německy, musel se vzdát i a s ním celé obecní zastupitelstvo. Hledali občany, kteří uměli německy, těch nebylo mnoho, přicházela-li také v úvahu vzdělanost. Posléze se stal starostou F. L., starousedlík, výměnkář, spoluzakladatel Národní jednoty, dobrý vlastenec. Občanům se ulehčilo. Do obecní rady byli povoláni: J. S., F. M., J. J., J. K., J. N. a B. B. Nový úřad tzv. „Banerführer“ převzal I. S. Budiš ku cti všem těmto konstatováno, že jejich zásluhou nebylo v naší obci téměř patrné, že jsme pod německou správou. Jakýsi vrchní dohled nad vším měli „úřadové“ z Jestřebíčka, Němci, my jsme jim říkali „pomětláři“. Chtěli kdo propustku do tzv. Protektorátu, musel se tam obrátit na A. N., který byl v té věci pánem neomezeným. Živnostníci museli do „Arbeitsfronty“, kterýž to referát obstarával jistý Ovtelt. Věci sociální a kulturní spadaly pravomocí A. N., též z Jestřebíčka. Aby se mládež soustředila a nezapomínala na své češství, sehrálo s nimi několik nebezpečí chápacích občanů divadlo. Toto se povedlo několikrát. Byli však nuceni toho zanechat, jednak proto, že byli nuceni odevzdávat čistý výtěžek na „Winterhilfe“ a když dali málo, „Amtsleiter“ ve Zvoli nedal již povolení. Mnoho dáti nechtěli. S různými pocity přijal zdejší lid zřízení „Protektorátu“. Většina však uznala, že za daných okolností se nedá nic dělati, protektorátní vládu a presidenta Háchu přijal lid jako menší zlo v naději, že hraje podvojnou úlohu, že měl částečně pravdu, ukázal případ gen. Eliáše. Moravcovi se nevěřilo. Z projevů Háchy, Hrubého, Krejčího aj. vybíral si lid, co chtěl a v novinách se naučil čísti mezi řádky. Poslouchal se Londýn a věřilo se. Soudružnost nebyla mezi lidem takového stupně, že udavačství se nikdo neobával. Politické strany pominuly a všichni byli jenom Češi. Němci z Jestřebíčka zabavili jak sokolské, tak i jevištní lidové jednoty, obě však byla obratem zakoupena zdejšími občany, taktéž se zachovala až do převratu. Knihovny, obecní a orelská, byly členy a občany zavčas rozehrány v úschovu, jen několik podřadnějších padlo Němcům do rukou. Hasičský sbor dostal německé velení, ač ani velitel a téměř všichni hasiči německy neuměli. Ve zdejší škole se vyučovalo česky a jen vyšší školní roky se učily němčině. Ze žáků, kteří navštěvovali gymnázium nebo měšťanku, někteří odešli do „Protektorátu“, aby tím v učení pokračovali, většina studií zanechala, neb do škol německých až na malé výjimky nikdo jíti nechtěl. K národnosti německé se při soupisu přihlásil jen J. K., který se nacházel pod kuratelou. Mezi první opatření, která Němci zavedli, byla také podpora v nezaměstnanosti. Dávali peníze a také staré šatstvo rozdělávali. Za nedlouho však povolávali do Říše na práci. Totálně nasazení byli tito občané: B. M. - holič, J. P. - dělník, J. S. - pokrývač, J. T. - dělník, J. P. - dělník, F. M. - zedník, F. P. - zedník, F. S. - studující, M. K. - dělník, F. P. - zámečnický, J. M. - dělník, J. Š. - zed. mistr, O. K. - dělník, E. H. - zedník, F. H. ml., A. H. - dělník, F. Š. - železničář, A. N. - švadlena, J. P. - železničář, O. Č. - dělník, A. Š. - železničář, F. H. - tesař a L. Š. - mlynář. Pomocník J. Š. a B. M. byli později přiděleni k pracovnímu oddílu tzv. „Todt organizace“ a dostali se s Němci daleko do Ruska. První byl až u Stalingradu, druhý až u Něvelu. Také nastaly nucené dodávky zemědělských plodin a výrobků, byly únosné. Mlynáři semleli více a tak zemědělci mohli zásobiti známé a potřebné. Nejsou známy případy, že by byly požadovány přemrštěné ceny, jak tomu často bylo za první světové války. Srdečnost a soulad panoval mezi všemi. Tíha osudu ležela na všech. 10. 5. 1940 zemřel starosta F. L. a jeho místo obsadil F. M., zakladatel mlátického družstva Raifaisenky, elektrického družstva a družstevní sušárny. Zasloužilý a vážený občan. Lid si oddechl. V dubnu 1941 zemřel v mladém věku dobrý otec početné rodiny, nadšený vlastenec a prostý dělník J. M. Vše šlo dále svým tempem. 23. 2. 1942 zemřel starosta F. M. V tu dobu bydlel v obecním domě Němec J. T. Odněkud z Chebska. Byl zaměstnán jako úředník v lukavické papírně. Jako bývalý soc. dem. měl odlišné názory a protože také nepohrdl sklenicí piva, nebyl dobře zapsán u německých úřadů a také zvolský Amtsleiber ho neměl v lásce. Nosil již také uniformu a byl ustanoven starostou. Jelikož vždy dbal, aby naši lidé nebyli šikanováni, byl přijat občany kladně. Postaral se o zakoupení automobilové stříkačky, obstaral na ni subvenci a ostatní se uhradilo sbírkou v obci. Prapory vyvěšovali jen na škole, poště a starosta. Lid toho ignoroval. Nucení v tomto případě nebylo. Také byli jmenováni rukojmí a síce: V. J. - obchodník, K. Ž. ml. - rolník, F. D. ml. - kolář, F. N. - hostinský, F. H. - řed. měšt. šk. v. v., J. Z. ml. - zedník, J. P. - rolník a A. Š. - rolník. Dne 15. září 1943 byl zatčen gestapem 16 letý A. J., kupecký učeň t. č. v Dolních Studénkách pro ilegální činnost, krátký čas byl vězněn v Šumperku a pak až do osvobození v Buchenwaldu. Jeho přítele ukrýval delší dobu 16 letý J. P., syn rolníka, bez vědomí svých rodičů. To již také v naší vesnici začala se organizovati ilegální činnost. U J., rolníka scházeli se vedoucí místních skupin: J. H. ze Zábřehu, F. G. z Jestřebí a jiní. Ujednával se postup práce. J. P. organizoval tyto občany: F. B. - dělník, P. B. - rolník, F. D. ml. - kolář, J. D. - zámečnický, F. H. - tesař, V. H. jeho manželka, V. J. - obchodník, F. K. - rolník, A. J. - hostinský, J. K. - rolník, F. S. - sýrař, J. S. ml. - rol. syn, F. S. - studující, J. U. - rolník, J. V. Josef ml. a F. V. - rolník, několikrát byly vybrány příspěvky. Další akce byla však přerušena zatčením vedoucího skupiny J. P. dne 19. dubna 1944. Gestapo jej překvapilo, vše přeházelo, vyslýchalo avšak bezvýsledně. Přes sliby, poukazování na ženu-šestinedělku i malé děcko nic nevyzradil a tím zachránil ostatní. Sebrali mu rozhlasový přijímač, 400 RM a slepici. Byl vězněn v Šumperku, stále vyslýchán, konfrontován i s přítelem, který jej pod nátlakem vyzradil, naopak vše zapřel, byl 2. 11. 1944 propuštěn. O obhospodaření jeho usedlosti se postaral „Bauerführer“ J. N., rolník sousedskou pomocí. V celku občané to považovali za samozřejmost, byly však i výjimky, kteří „s tou věcí nechtěli nic mítí“. Na naše „hody“ v roce 1944 letělo nad Polankou asi 200 amerických letadel. Pohled byl imponantní.